

БОГДАН
НИЖАНКІВСЬКИЙ

ЩЕДРІСТІВЪ

ПОЕЗІЇ

1947

БОГДАН НИЖАНКІВСЬКИЙ

ЩЕДРІСТЬ

ПОЕЗІЇ

UKRAINIAN LIBRARY AND ARCHIVES
IN TORONTO

1947

Видав. С-ка „УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО“ Регенсбург

Druck: Mittelbayerische Zeitung, Regensburg

ЩЕДРІСТЬ

1942 - 1946

УКРАЇНСЬКЕ БІБЛІОТЕЧНЕ
ТОВАРИСТВО В ТОРОНТІ

**Обкладинка роботи арт. маляра
Святослава Гординського**

ВЕЖА ВОЛОСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Мов у грозі піднесена рука,
Вона над містом мовчки височіє,
Спились, людино! Хто читати бміє
В цих мурах, кладених з пісковика?

Над нею днів шумить дзвінка ріка,
Де угорі хрест злотом паленіє.
Послухай лиш, примкни тремтливі вії,
І вчусш голос, що пливе в віках.

І він тебе, мов хмелем, розколише.
О, стій спокійно. Слухай — тихше, тихше,
Хай в жилах дзвоном грає давня кров!

І ти нераз, як в душу ляжуть хмари,
Коли у серце туга громом вдарить,
Немов жебрак, сюди завернеш знов.

Вікна виноградом почі заросли,
Тиша треться до колін моїх, мов кіт.
Добродушна піч, надувшись в куті,
Дихає теплом, що навіває сон.

Книга, сірий птах, що крила розгорнув,
На столі лежить, пізнавши мудрість літ.
Побіч каламар — він повен дивних слів,
Жде, коли перо їх виловить усіх.

Та воно, старе, дримає у руці,
Схиє на пьому ще останніх кілька рим.
Враз зашелестів покреслений папір —
Болзко ожив новий, звичайний вірш.

КАРТИНА

День давно від'їхав у порт.
Ніч уже в причалі стоїть.
Раптом якір блиснув за борт,
Зорі срібну кинули сіть.

Видно тіні велетнів-риб,
Бриза морщить плесами трав,
Поміж зір, що далі плили б,
Вийшов капітан їх і став.

Він старий, найстарший моряк,
Ніч вестиме знову у рейс.
Зорі ждуть, як завжди, на знак.
Тиша.

Якір блиснув — і щез.

БУРЯ В МІСТІ

У місті чорному — чорніша тінь,
У місті мертвому — рови вулиць.
Шумлять дахи, мов висипана рінь,
Шумлять дахи, мов стадо диких птиць.

Всі ринви трублять, пакликають зло,
Всі ринви грають барабанний марш.
І раптом дзвінко блиснуло жало,
І раптом злива — тупіт кінних шарж.

Ударив грім в старий, рудий базар,
Ударив з жовцю, в камені застряг,
У простір з ревом розкотив удар,
У простір грізний, де присівся жах.

Зірвалось небо у космічній грі,
Зірвалось важко з-над погаслих зір,
Гудуть і тонко свищать димарі,
Гудуть і виють пропасті подвір.

Кружляє місто — сотні карусель,
Кружляє хижо — крила тьми ростуть.
І поплило, мов привид-корабель,
І поплило у вічну каламуть.

ЛІТО

Вколисалось літо, вже плоди допіли,
Дні мої пшеничні, руна золоті!
Синява густіша день від ночі ділить,
Попеліють ранки в сонній самоті.

В пошумі хвилястім жовтого колосся,
В леті ластів'ячим з вітром наздогін,
В хмарах неспокійних, що дощі приносять,
Видно вічну зміну мудрих перемп.

Гей, співайте пісню про велику щедрість,
Наставляйте руки смаглі в мозолях!
Відлітає літо у сріблиту безвість,
В ситості сп'яніло дихає земля!

Упала тінь над нивами,
Упала тінь на сад,
І вечір переливами
Шумить, мов подоспад.

Скотилась зірка з обрію,
Скотилася в далінь,
І місяць, мов циноброю,
Покрив росисту тінь.

Хвилина: ніч роздзвopитьcя.
(Світів далекий крик).
І серце в грудях клонитьcя,
Мов стиглий соняшник.

МАНДРУЮЧИ

Обвились тополі ситими вітрами,
Що набрали меду в леті рукавами
З піль, де гречка в'ється піною хмільною,
Де срібlistі верби дзвонять над рікою.

З обрлю на обрії гнеться неба коло,
І порошок, сипле синяву додолу,
І пускає хмару пухом лебедним,
Що торкає тішно кучерявий килим.

Молода пастушко, дівчипя смагляве,
Не твоїм це тілом п'яно пахнуть трави,
І не твій це спокій дальною лице,
І не твій це усміх — голубі хвилини?

Хилиться колосся та понад межсю,
Ти куди йдеш, друже, з тугою своєю?
Не досягнеш неба, не зупиниш миті,
Промине і цей день, і розтане в жгті.

* * *

Розгойдується день і синьо пропливає
Вітражами кущів, між ясені і клени,
І промені пряде і промені гойдає
На листі, що тремтить життям хмільпе й над-

А вітер м'яко ліг та вітер шовковитий
На пшениці й жита, на плеса шелестливі,
Що спіють в синяві і синявою вкриті,
Колишуть сонця диск на густохвилій гриві.

Навколо обрії лягли, мов срібла піна,
А птаха не летить — пливе і тоне в піні.
Бришить, бришить і даль, і височінь промішна,
І тихіє, тихшає в ослінному тремтінні.

Благословенний дне, хвилино мислі даль-
Що родишся і гаснеш, невловима, [п'юї,
І просинню цвтишної ностальгії
Хвилюш в погляді запиленого піліґріма —
Дай випити до дна свое пиття прчисте,
Хай в жилах радістю, блакиттю протече!
Його напившись, дерево безлисте
Рясніе листям на мое плече.

* * *

Достигли клени вже,
Всі в золотому тоні,
Далекий хмар табун
Біжить, мов дикі коні.

За містом, на стерні
Кружляють веретена.
Співай, криштальний дие,
Хай пісня мчить надхпенна!

Дими на димарях,
Мов прапори підняті.
Летять, летять вітри
Роздзвонені й крилаті!

ОСІНЬ

Назавжди попрощав я молодість химерну,
Мов піна, поплила у золотім струмку.
І осінь бачу вже — і повну і дзвінку,
Що проміне також і взяте не поверне.

Думки мої стають, мов яблука дозрілі,
Де сік повий у них шумує і тече.
І нагинається, колись пружке, плече,
Нога твердіш стає на трави споловілі.

А небо кожний день все глибше і темніше,
Що манить, як давніш промінна далина.
І я дивлюся, йду, впиваюся до дна,
Але з надумою, суворо й повільніше.

Вітаюсь з осенню поважно й урочисто
І перше пробую важке, тверде зерно.
О, радосте моя, сподівана давно!
Срібليсто дзвонить днів моїх намисто.

СПОДІВАННЯ

Чом же не співати про химерну руту,
Як вужем у серці обвинувся смуток?

Чом же не кохати, чом не сподіватись,
Як спливає спогад, паче запах м'яти?

Ой, летять у далеч журавлі ключами,
Обгорнувся вечір в сон; мов килимами,

Обгорнувся вечір, — вечоре зрадливий,
Чом шумлять тривожно яблуці і сливи?...

Ой, зоря упала, блиснула за обрій!
Руто, ох, ти руто, смутку мій недобрий!

Заніміла в тузі, обірвалась пісня,
Шкода сподівання — як пора йде пізня!

Упав мій давній жаль, як метеор огнистий
І згас, і важко ліг, і стало мертво-тихо.
Спокою плесо захололо склисте,
Де мчався вихор.

Здається, тут мені надія не цвістиме,
Як зорі, що цвітуть в долинах в тихі ночі.
Померкли вже під віями важкими
Гарячі очі.

Чи стрінемося там, де душі в тьмі блукаю
То янголом ясним, то зловорожним круком
Чи подасі мені в тривожнім краю
Холодну руку?

СВИСТ

У зуби пальці взяв — і свист
Ударив ляскотом у сонний простір,
І зір, мов птах, над обрієм завис,
Де видно дерева стрункі і гострі.

Стою. Наделухую. Ніхто
У відповідь мені не кипув свистом.
А серце — гостре в ребрах долото,
І кров у жилах дзвонить, мов намисто.

Хіба нема нікого там,
Щоб, так як я, вигікуючи, марив?
Щоб крил швидких завидував вітрам,
Кого б мій свист, неначе шпага вдарив?

ВИПРАВДАННЯ

Нехай же смуток, мов дощевий вечір,
Нехай же сльози втомлені й гіркі, —
Ви розумієте?... — Є речі
Такі,

Що навіть в день блакитний у безкрає,
Що навіть в день заслуханий в піснях,
Ніякий промінь не засяє
В грудях!

Тому простіть, коли хто йде самотно,
Тому мовчіть, — ніхто бо з вас не зна,
Коли вам серце біль розітне
До дна.

Тут під ногами уже не земля,
Тут під ногами вже юність моя.
Юність — зчорнілий, розвалений дім,
В колесі років, у царстві моїм.

Треба йти з непочатим плачем,
Треба сміятись похмурим лицем.
Треба, о, треба вірити в щось —
В юність? У те, що раз пронеслось?

Полум'я, світла, нестриманих злив!
Ласк надвечірніх і соняшних пив!...
Рватись, прорватись у простір кудись,
В зорі, за обрій, в бушуючу вись!

Другий поставлю я соняшний дім,
В колесі років, у царстві моїм.

АПОКАЛІПСА

Довго стогнуть і шумлять вітрами ді,
Хмари глухо падають на землю, мов
Велетенські птахи, мертві і страшні,
Що в них смолою закипіла кров.

Тужно свищать усохлі стовбури топіль,
Коні падають, у далечінь іржуть.
В їхніх погледах остяпній жах і біль,
І в чорній мряці недосяжна путь.

Степ кудись пливе, бушує і бурлить,
Скиби важко хвилями б'ють в небосхил,
Ворон з лоскотом піднявся вгору, — мить,
Об хмари вдарився і впав без сил.

В небо вперлись ребра сталевих потвор,
Черепи і кості жовкнуть біля них.
Ніби ящурі, вилазять люди з нор,
Не очі, смерть глядить з очиць нівих.

Ноги грузнуть в землю до крихких колін,
Люди йдуть і йдуть і падають раз-в-раз.
Обрії столять, мов коло мертвих стін,
Замкнувши щільно і простір і час.

Як життя тепер своє перенести?
Морок давить, віє із усіх доріг.
Хочеться хоч день ще жити і рости,
І прилягти на рідний свій поріг.

* * *

Не знайдеш, не стрінеш — хоч прийдеш до
І станеш на рідне, незоране поле, [хати
Хоч будеш усюди глядіти й шукати —
Не знайдеш, не стрінеш, не стрінеш ніколи!

Лиш згадка, лиш туга з тобою ітиме,
І серце нестимеш, розбите на кусні,
Бо визнаш: не стрінеш, не знайдеш незримо —
Далекий, загублений материни усміх.

МАНДРІВНИК

Станув мандрівник: за ним долини й гори.
Мовчки він зорив далекий пил шляхів.
Тугою лице захмарилось суворе,
Блиск в його очах, як в тьмі, палахкотів.

Тінь росла від ніг, у поросі недвижних,
Обрії багровів в холодному вогні,
В мрячній синяві встав місяць — мертвий
Падала зоря в порожній далині. [книжник,

Він стояв важкий, мов тесана з каміння,
Щерблена вежа у вирі бур і злив.
З обріїв чужих вітрів чуже бриління
Слухав мовчки він, немов отруту пив.

Зблідла чорна синь і трави задимили,
Курява вогка неслась по деревах.
Мандрівник стояв, схилившись без сили,
Дивлячись на схід з росою на щоках.

Знов день і знов думки
Важкі, тверді, уперті.
Сидиш — не підведеш руки,
Глядиш — і очі мертві.

Іти? Куди? За чим?
Ще далі? В безвість? Доки?
Немов осінній дим,
Скрадається неспокій.

І раптом: блиск в очах!
Іти — крізь спеку й вихор!
Виходиш і стасш на шлях,
Глядиш — і гаснеш тихо.

Поволі йдеш назад
У тінь чужого дому.
Навколо смертний чад
І ти, мов труп, у ньому.

І пальці знов гризеш!
На неба узберсжжі
Невпинний блиск пожеж,
А ти тут без пожежі!

**О, дай, пішли з небес,
Із надрів, де вулькани,
В'юнких, пекучих лез,
Хай тнуть ще свіжі рани!**

**Хай мертвий оживе
В огні, що не згасає!
Ось обрій твій пливе,
Він поруч пропливає!**

* * *

Праворуч — і тьма і далеч,
Ліворуч — і далеч і тьма.
Позаду — і згар і галіч,
А просто — дороги нема.

Вростаєш, мов прут вербовий,
У землю, що дихає злом,
Де мало твоєї крові
Тубільцю з воловим чолом.

У даль скляними очима
Глядиш — не знаходиш себе.
Лиш мряка непролетима
І вітер, що нею гребе.

Не зціпиш зубів — то тіло
Чужі перегноїть лани.
Хоч в бурі все прошуміло,
Ти серце у панцир заппи.

Де ж ця просинь, ця просинь утрачена,
Що тополі купались в ній вчора?
Де ж дорога, тополями значена,
Ця дорога, по обрії прозора?

Ой, розвіялись, згасли у темні
І ця просинь, тополі й дорога,
І ступасш в пустелі по кремені
І бредеш — а з тобою знемога.

Ой, не раз ще зі смертю обручишся,
Сам як смерть — усмертивши ласкавість
Бо у пільмі йдучи, не здаючися,
Полюбити лиш можна ненависть.

Ой, ти просинь, ти щастя утрачене,
Ви, тополі й дорого прозора!
Чи на правду, на правду призначено
Не вернутися диві з учора?..

ДОРОГИ

Дороги на схід і на схід,
Дороги відкриті в далінь.
Іди, відшукаш свій слід,
Віднайдеш загублену тінь.

Дороги крізь спалений степ,
Дороги крізь чорні міста,
Де воля, мов терня, росте,
Де вовком скрадається мста.

О, вічні дороги могил,
О, земле незаних хрестів!
Ще вистане, вистане сил,
Ще морем прокотиться гнів!

Здави і роздуши, нехай крізь пальці бризне
Із серця кров важка, що гусне в тугу чорну.
Кипучий вдихуй шторм огненної вітчизни,
Хай кров твоя кипить несупокосм шторму!

Бо важко протривать, коли спадають зливи
І небо в ніч реве розколене й роздерте,
Як ранок підплива, немов кривавий привид
До вікон, і стає з лицем твоєї смерти.

Здави і роздуши, і рви, і рви дощепту,
Хай туга протече, хай серце важко ствердне,
Хай б'ється, дудонить звияжним інсургентом,
Що взяв: життя не є блакитне й милосердне.

У небі голуб голубіс,
У небі сонце променіс,
Безмежних років магістралі,
Де весен піняться спіралі.

В землі лежать плоди відвічні:
Щоденний хліб і меч двосічний.
Вечіря тиша, спокій дому,
І рев, і блиск, і буря грому.

Де б сил набрати — долетіти
Туди, де народився вітер?
Де б сил праматірних дістати,
Щоб на землі рости й тривати?

Бери з землі плоди відвічні:
Щоденний хліб і меч двосічний!

Не вагайся крокувати у ніч,
Що пливе у димах,
Хоч колись голова може скотиться з пліч
На розхитаний шлях.

Буде хрест чи не буде — нехай! Не важке,
Чи хто прийде до тебе, чи ні.
Те, що ти захистиш не мине,
Хоч мипатимуть дні.

О, напевно, напевно сльоза не одна
Заливатиме серце, аж серце завмре,
І зідхання гірке забере даліша,
І теж тугу вона забере.

**Це, одначе, так мало тепер,
Це ніщо в цей розораний вік,
Що вогнями і грохотом небо роздер
І розчавлену землю пропik.**

**Виходи, виходи на розхитаний шлях,
Не вагайсь крокувати у ніч.
Процвітають вже кров'ю в димах
Дні призначених стріч!**

О, пропади, задимлена й проклята
Нестерпна туго відгримілих днів.
Вдаряє ритм залізного стаката,
І чути шуми буряних вітрів!

Розмотуй, друже, м'язи в ту хвилину,
І зір гостри, як вістря стріл дзвінких.
Хай радість серце ясенним клином
Проб'є до дна, ще поки гук не стих!

Палають обрії в сліпучих блискавицях,
Земля дрижить, новий вже родить міт.
Ще прийде, прийде, знову загориться
Прекрасний день, як папоротин цвіт!

ПРІРВА

(Поєма почувань)

В димах заховались пороги,
Де наше дитинство цвіло,
Де юність — дівча бистроного —
Вогнем доторкнула чоло.

Стояв небосхил запіміло,
І нікуди даль не плила,
І туга, мов терня у тіло,
В'їдалась пророченням зла.

Плили у далеке й незнане
Дороги й дороги усім,
Ніхто і не знав, чи погляне
Хоч ще раз наочний свій дім,

Чи знову побачить знайоме
Обличчя, чи вчує привіт,
Чи дасть хто води, як з утоми
Присяде, втираючи піт...

А потім гриміли пожежі,
Земля, наче мучений звір,
Стогнала й ридала в безмежжі
Й підносила грізно до зір.

Не вирій це був у блакиті,
І простір не мавив у млі.
Ламалися крила підбиті
І кості біліли в землі.

Хто винен? Ніхто чи усі ми?
Хто ворог тобі, а хто брат?
Де ж дітись з думками своїми,
Що мозок кусають, мов гад?

Хто скаже, розкаже усе це,
Хто слово вогнем роз'ятрить?
Хто з темені винесе серце
І в щасті пробуде хоч мить?

О, плачте і рвіть одіння,
І смійтеся ревом страшним!
Не сльози, а мертве каміння
Упало у порох і дим!

Поля і хати — тільки спомин,
І рідні над збіжжям вітри...
Кому ж ми потрібні і хто ми?
Чи знає, чи визнає котрий.

Де брат, де батьки і де сестри,
Ті всі, що колись їх любив?
Чи вчуш хоч голос, що пестить,
Мов легіт вечірній з-над нив?..

Все часом приснитися, як п'яно
Уранці згасають думки,
Тоді відчувасш: хтось рану
Накрив білим блеском руки.

А потім так важко забути,
А потім ще важче іти
Крізь дні, що їх нам не збагнути,
Де смерть і загублений ти.

Як довго ще треба і доки
Шляхами губити свій біль?
Чом обрію плесо широче,
Мов прірва, лягло звідусіль?

Забути усе і не знати,
Забути усе, що було,
Що вісться запахом м'яти,
Що зникло, мов дальше крило,

Що кличе і кличе невпинно
У спеку і в дощ по шляхах,
Що горбить жебрацьку нам спину,
І вдень, і в нескінчених снах.

Гриміть голосніше, пожежі,
Вставайте чорніші дими,
Хай готики обрійні вежі
Розвіються в пил над людьми,

Хай вибухне пеклом угору
Земля, що прокляттям була,
Хай повіддю рине з простору
Отруйна і чорна імла,

Щоб люди назавжди пропали
У пітьмі провальних кругів,
І тільки вітри, мов шакали,
Щоб вили з-над мертвих морів!

О, пі, о, пі, о, ніколя
Не вирвати з серця те все,
Що в'ється невтишеним болем,
Що з обріїв спогад несе!

До смерти, по смерті, навіки
Душитиме туга, мов газ,
І спокій не прийде нізвідки!
Нізвідки?.. О, рідні, до вас,

Блакитні оселі далекі,
Де моляться, ждуть матері,
Наш крик, наче буряний клеті,
Несеться вітрами дорі!

II

Пливуть та пливуть у безкрає
По небу блудні кораблі,
Між ряли вітер співає,
Із нашої вітер землі.

Чи вісті везете? До кого?
Де гавань, що станете в ній,
Щоб в зоряну знову дорогу
Поїхати в день золотий?

Ми вийдемо вас зустрічати,
Скажіте, в яку далину?
Хоч може зідхання із хати
Хто нам переслав в чужину.

Летять та летять в надвечір'я
Ескадри заобрійних птиць,
Ще травами пахне їх пір'я
І соками наших пшениць.

О, ви, що мандруєте з дому
І вернетесь знову туди!
Де спинитесь в леті своїому,
Щоб в тіні напитись води?

Чого ж спішите? О, скажіте,
Ніхто з вас, ніхто не приніс
На крилах, що пестить їх вітер,
Хоч кілька та матірних сліз?..

Зоря та зоря над зорею,
У зорях моря далини,
Вітчизно моя, над твоєю
Блакиттю сіяють вони.

Яку ж розумісте мову,
Ви очі всевидні світів?
Чи ж дармо підносимо слово
З руїн, попелищ і вогнів?

Скажіте, бо спрага відчаю
Нас палить і палить від літ.
Живуть ще батьки і чекають?
Чи вітер замів вже і слід?..

Безоднею небо відкрите,
І пустка важка і ціма.
Кого ж запитати, просити?
Чи ж бути в чекашні — дарма?

У тишу, в зачумлений спокій
Лиш вітер гуде і гуде,
А ворог — мов пес кровоокий,
Коли то сконаємо — жде.

Хай з обрію вістки не буде,
І лісом дорога зросте,
Хай в затінках плодяться юди
Й плюють на велике, святе,

**Хай кодром гадюк — лиходії
Сичать і підносять лоби,
І в тиші, що мороком віє,
Видиють, мов символ доби,**

**Хай дні попеліють в тумані,
Що тісно нас колом обляг,
Хай сонце в мрячному світанні,
Мов чорний підноситься стяг,**

**Ми, руку стискаючи смерті,
Перейдем розбиті мости,
Крізь землі руді і роздерті,
Де наші й не наші хрести,**

**І будем тривати й тривати,
Уперто заслухані в час —
Бо треба ще буде карати,
Бо треба ще буде — ще раз!**

**О, Пане, що радість і горе
Ти сієш зерном у віки,
Вже досить, вже досить покори,
Прости нам! Вже досить таки!**

**Зціпімо, зціпімо до крові,
До жовчі зціпімо уста,
І доти не знаймо любови,
Аж доки не сповниться мета!**

З М І С Т

	Стор.
Вежа Волоської Церкви	5
Вікна виноградом ночі заросли	6
Картина	7
Буря в місті	8
Літо	10
Упала тінь над нивами	11
Мандруючи	12
Розгойдується день	13
Достигли клени вже	15
Осінь	16
Сподівання	17
Упав мій давній жаль	18
Свист	19
Виправдання	20
Тут під ногами уже не земля	21
Апокаліпса	22
Не знайдеш, не стрінеш	24
Мандрівник	25
Знов день і знов думки	26
Праворуч — і тьма і далеч	28
Де ж ця просинь	29
Дороги	30
Здави і роздуши	31
У небі голуб голубіс	32
Не гагайсь	33
О, пропади	35
Прірва	36

Справлення помилок

Надруковано

Має бути

Ст. 11, 4-тий рядок згори: подоспад	водоспад
Ст. 13, 4-тий рядок згори: над-	надхненне
Ст. 36, 12-тий рядок згори: наочний	на отчий
Ст. 39, 16-тий рядок згори: дальше	дальне

